

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจชุมชน คือการประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของชุมชน เพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง โดยมีองค์ประกอบของการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ มีผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ที่เกิดจากความริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล โดยมีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบ มีหลากหลายกิจกรรมเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ การพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญ (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่เน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้ มีความพอเพียง และสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการริเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (ปี 2545 – 2549) ยึดคนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม ชุมชนจะเป็นผู้กำหนด แนวทางพัฒนาของตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่สนับสนุน อำนวยความสะดวก ประสานงาน สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เพื่อมุ่งพัฒนาชุมชนให้สามารถวิเคราะห์ วางแผนบริหารจัดการชุมชนของตนเอง และสามารถแก้ไขได้ตรงกับความต้องการของชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2545) ควบคู่กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (ปี 2550 – 2554) ที่มุ่งให้ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้เน้นศักยภาพที่ดีของชุมชน ตลอดจนนโยบายโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพขึ้นในท้องถิ่น เป็นการรักษาภูมิปัญญาจากผู้เฒ่าผู้แก่ นำมาประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยี สร้างรายได้ ก่อให้เกิดอาชีพเสริม โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น รวมถึงการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ที่ขายไม่ได้ราคา เพื่อเพิ่มมูลค่า ทำให้เกษตรกรสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการเกษตร ทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนของตน ก่อเกิดเป็นแนวคิดในการริเริ่ม พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน ให้เกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองและสร้างต้นทุนในการดำเนินกิจการ

ชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนปกากะญอที่มีความโดดเด่นในด้านวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน มีผู้คนมากหน้าหลายตา แวะเวียนกันมาเยี่ยมชมชุมชนแห่งนี้ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญ ที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงลายโบราณชุมชนพระบาทห้วยต้มขึ้น เนื่องจากมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงาน เล็งเห็นศักยภาพที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพเสริมในชุมชน โดยกลุ่มเริ่มก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2535 โดยศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงจังหวัดลำพูน เข้ามาให้คำแนะนำในด้านการจัดตั้งกลุ่มและการบริหารจัดการ จนกระทั่งพัฒนามาเป็นวิสาหกิจชุมชน (ผ้าทอกะเหรี่ยงลายโบราณ) พระบาทห้วยต้ม นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา วิสาหกิจชุมชน (ผ้าทอกะเหรี่ยงลายโบราณ) พระบาทห้วยต้ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากเดิมที่เป็นเพียงกลุ่มอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเขตพัฒนาและสวัสดิการบนพื้นที่สูง 1 ถี่ (ชื่อในปัจจุบัน) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงจังหวัดลำพูน กระทั่งมีนโยบายส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในปี พ.ศ. 2545 กลุ่มดังกล่าวจึงนำเอาองค์ความรู้ ภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการคัดสรร ให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 และได้พัฒนาสู่วิสาหกิจชุมชน ในปี พ.ศ. 2548

ผู้วิจัยมีข้อสงสัยว่า วิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้มมีพัฒนาการอย่างไร มีปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้องค์ความรู้นี้อาจจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนากลุ่มอาชีพอื่นๆ ในตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งคาดว่า จะสามารถปรับใช้ในการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้มให้ดีขึ้น รวมทั้งอาจจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพอื่นๆต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร คือ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ผ้าทอกะเหรี่ยงลายโบราณ ชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน จำนวน 26 คน ประกอบด้วย ประธานวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน 5 คน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน 20 คน ผู้นำในชุมชน 5 คน เจ้าหน้าที่จากองค์กรที่ให้การสนับสนุน 5 คน และบุคคลภายนอก 5 คน รวมทั้งหมด 41 คน เหตุผลในการเลือกกลุ่มดังกล่าว เนื่องจากเป็นกลุ่มอาชีพ ที่มีพัฒนาการที่ดี ทำให้กลุ่มสามารถพัฒนา และก้าวสู่วิสาหกิจชุมชน คาดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ในการศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มอาชีพอื่นๆต่อไป

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. พัฒนาการของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน
2. ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหา ของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน ภายใต้อปัจจัยดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม

- 3.1.1 ผู้นำวิสาหกิจชุมชน
- 3.1.2 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ
- 3.1.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิก
- 3.1.4 เงินทุนหมุนเวียนภายในวิสาหกิจชุมชน
- 3.1.5 ความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

3.2 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม

3.2.1 ผู้นำชุมชน

3.2.2 บทบาทของชุมชนต่อวิสาหกิจชุมชน

3.2.3 การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐในจังหวัด

3.2.4 ความพึงพอใจในสินค้าและบริการ

ระยะเวลาในการวิจัย

เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2548 ถึง เดือนเมษายน 2551 รวมระยะเวลาดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น 2 ปี 6 เดือน

นิยามศัพท์

ปัจจัย หมายถึง องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ได้แก่ ปัจจัยภายใน เช่น ผู้นำวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน สมาชิก เงินทุน หมุนเวียนภายในวิสาหกิจชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

ปัจจัยภายนอก เช่น ผู้นำชุมชน บทบาทของชุมชนต่อวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐภายในจังหวัด ความพึงพอใจในสินค้าและบริการ

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ริเริ่มสร้างสรรค์จากกระบวนการเรียนรู้ก่อให้เกิดผลผลิตในกระบวนการชุมชน ซึ่งเกิดจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล เกิดเป็นการบูรณาการ และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

ชุมชนพระบาทห้วยต้ม หมายถึง ชุมชนปกากะถอน ในตำบลนาทราย จำนวน 10 หมู่บ้าน ที่อยู่บริเวณโดยรอบวัดพระบาทห้วยต้ม ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน

วิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม หมายถึง กลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงลายโบราณชุมชนพระบาทห้วยต้ม ที่มีการดำเนินการเป็นวิสาหกิจชุมชน และได้รับการขึ้นทะเบียน ตาม พรบ.วิสาหกิจชุมชน ในวันที่ 9 ธันวาคม 2548

การพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน หมายถึง พัฒนาการของกลุ่มทอผ้า ตั้งแต่ยุคก่อตั้งในปี พ.ศ. 2535 จนถึงยุควิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ในปัจจุบัน